

Reda Milaknienė

Slaptosios mokyklos

Kalbos saugotojai – knygnešiai

Caro Rusijos valdymo laikais, maždaug prieš 150 metų, buvo uždraustos lietuviškos mokyklos. Jų vietoje valdžia pradėjo steigti rusiškas. Mokytojais į jas skyrė asmenis, nemokančius lietuvių kalbos.

Tačiau žmonės nepasidavė. Beveik visoje Lietuvoje ėmė steigti slaptosios lietuviškos mokyklos, vadintos vargo mokyklomis. Už jų steigimą ir laikymą grėsė iki 3 mėnesių arešto arba bauda iki 300 rublių. Jose mokytojavo skaityti ir rašyti pramokę lietuviai. Valstiečiai šias mokyklas bei daraktorius labai brangino ir saugojo nuo caro policijos ir žandarų.

Įprasta slaptosios mokyklos patalpa-kaimo troba. Joje stovėdavo ilgas stalas su suolais, ant kurių susėdavo vaikai. Saugumo sumetimais ant stalo padėdavo kokios nors medžiagos rankų darbams-plunksnų plėšymui, vilnų kedenimui, vilnos siūlų sukimui. Reikiamų atsargų buvo parūpinta ir kieme: atseit vaikai pjauna, skaldo malkas. Pasirodžius įtartinam žmogui, jie išsilakstydavo arba pasislėpdavo. Kai kurie daraktoriai greitai ant pečių užsimesdavo elgetos krepšį, atsiklaupdavo ir melddamiesi vaizduodavo išmaldos prašančius elgetas.

Už lietuviškos literatūros gabenimą, laikymą, platinimą ir skaitymą buvo nubausta apie 2000 knygnešių. Vienas žymiausių knygnešių yra Jurgis Bielinis.

Tačiau vietoj suimtųjų ir ištremtų atsirasdavo kiti, kurie tęsė pradėtą darbą.

Nė vienas iš jų, būdamas vienas, nebūtų pajėgęs išsaugoti ir apginti lietuviškos kalbos ir rašto.